

*Regeling betreffende het vorderen van zaken door de
landsoverheid*

(Vorderingswet)

MEMORIE VAN ANTWOORD

(Ingezonden bij brief van 14 juni 1962)

Nr. 6

(De vroegere stukken zijn gedrukt in de zittingen
1958—1959 en 1960—1961.)

Het verheugt de ondergetekenden, dat de bijzondere commissie, in welker handen het onderhavige wetsontwerp is gesteld, zich daarmee over het algemeen zeer wel kan verenigen. Op de niettemin van verschillende zijden gemaakte bezwaren wordt hieronder ingegaan.

Uit hetgeen door verscheidene leden is opgemerkt blijkt in de eerste plaats, dat zij gekant zijn tegen het voorstel, dat in eigendom zal kunnen worden gevorderd en dat zij van mening zijn, dat de normale wettelijke procedure in acht genomen moet worden, ingeval eigendomsovergang noodzakelijk is. Hieromtrent mogen de ondergetekenden het volgende opmerken.

De mogelijkheid van vordering in eigendom zal nimmer geheel kunnen worden gemist, omdat bij bepaalde soorten goederen het normale gebruik tevens verbruik is. Te denken valt hier aan levensmiddelen, verfwaren, bouwmaterialen enz. Bij andere soorten goederen brengt normaal gebruik wel niet terstond verbruik mede, doch is de levensduur toch betrekkelijk gering, zodat voortzetting van het gebruik vrij snel tot algeheel gebruik leidt; zo b.v. bij textielgoederen. Verder zijn er soorten goederen, die in het algemeen in grotere partijen zullen worden gevorderd en waarbij de afzonderlijke eenheden van betrekkelijk geringe waarde zijn; de eenheden zullen na vordering worden verspreid naar gelang van de behoefte, zodat teruggave nauwelijks mogelijk lijkt. Men denke b.v. aan gereedschappen.

De ondergetekenden menen te mogen aannemen, dat de hier aan het woord zijnde leden niet zozeer aan al deze soorten goederen hebben gedacht en dat hun bezwaren tegen vordering in eigendom zich voornamelijk richten tegen vordering in eigendom van onroerende goederen, wellicht ook van bepaalde roerende goederen als draglines, hefkransen en dergelijke.

Ingeval de overheid de beschikking behoeft over onroerend goed, kan dit zijn om dat goed zonder ingrijpende wijziging te gebruiken. Dan zal zeker vordering in gebruik de voor de hand liggende figuur zijn. Het is echter ook mogelijk, dat de overheid het onroerend goed behoeft om daarop een gebouw of ander werk op te richten. In dit geval is het verkrijgen van de eigendom strikt noodzakelijk, daar de overheid toch niet kostbare werken kan doen uitvoeren op grond van een ander, die dan bovendien eigenaar van die werken zou worden. De hier aan het woord zijnde leden erkennen, dat in dergelijke gevallen eigendomsverkrijging noodzakelijk is, doch menen dat met een normale onteigeningsprocedure met voorlopige inbezitneming kan worden volstaan.

De ondergetekenden kunnen zich hiermede niet verenigen. Om tot voorlopige inbezitneming te kunnen overgaan moet de overheid in ieder geval de dagvaarding voor het onteigeningsgeding reeds hebben uitgebracht en in het geding tot benoeming van deskundigen hebben geconcludeerd. Vervolgens zal de te benoemen rechter-commissaris partijen hebben te horen en de zekerheidsstelling moeten bepalen. Eerst daarna kan de rechter het recht tot voorlopige inbezitneming toekennen. Houdt men er nu rekening mede, dat vóór het uitbrengen der dagvaarding nog een besluit tot onteigening met verscheidene formaliteiten moet zijn genomen, soms zelfs een

wet tot verklaring van algemeen nut moet zijn tot stand gebracht, dan is het toch duidelijk, dat voorlopige inbezittinging ingevolge de Ontheffingswet geen uitkomst kan bieden.

Men kan nog denken aan de mogelijkheid de voorlopige inbezittinging te verwezenlijken door een vordering in gebruik, waarna dan de eigendomsverkrijging door middel van een normale ontheffingsprocedure zou geschieden. Het zou echter om de redenen, die boven voor de noodzakelijkheid van eigendomsverkrijging zijn aangegeven, onaannvaardbaar zijn, indien de verwezenlijking van de eigendomsverkrijging van de uitslag der ontheffingsprocedure zou afhangen; deze procedure zou dus uitsluitend kunnen dienen om de grootte der schadeloosstelling te bepalen. De ondergetekenden zien echter niet, wat daarmede voor de betrokkenen zou zijn gewonnen; bij vordering in eigendom zal immers de schadeloosstelling worden bepaald door dezelfde rechter, die dit in de normale ontheffingsprocedure zou doen.

Het komt de ondergetekenden derhalve voor, dat de mogelijkheid van vordering in eigendom ook van onroerende goederen niet kan worden gemist.

Wat betreft de nog overblijvende categorie van meer duurzame en betrekkelijk kostbare roerende goederen zou vordering in eigendom wellicht niet strikt nodig zijn. Het blijft echter de vraag, of de betrokkenen hier met vordering in gebruik meer gebaat zijn, daar deze goederen bij het te voorziene intensieve gebruik toch vrij snel in waarde zullen dalen. Betrokkenen hebben overigens steeds de mogelijkheid van terugkoop, indien de overheid de goederen van de hand zou willen doen.

De ondergetekenden willen overigens gaarne toezeggen, dat bij elke vordering zal worden overwogen, of niet voor de doeleinden van de overheid met vordering in gebruik kan worden volstaan, en dat tot vordering in eigendom slechts zal worden overgegaan, indien dit met het oog op de verwezenlijking van die doeleinden strikt noodzakelijk is.

Wat de door de hier aan het woord zijnde leden bepleite automatische teruggave der goederen bij het einde der buitengewone omstandigheden betreft, merken de ondergetekenden op, dat deze automatische teruggave bij vordering in gebruik reeds in het wetsontwerp ligt besloten. Bij vordering in eigendom zal teruggave in verband met de doeleinden, met het oog waarop de vordering is geschied, in het algemeen onmogelijk zijn. Slechts wanneer die doeleinden achteraf blijken niet te worden verwezenlijkt, zal men aan teruggave kunnen denken, een geval waarop juist artikel 19 is gericht. Het lijkt echter nauwelijks mogelijk dit geval van niet-verwezenlijking der doeleinden zó duidelijk te formuleren, dat daarop een verplichting tot teruggave kan worden gegrond; het ontwerp beperkt daarom die verplichting tot het geval van vervreemding binnen betrekkelijk korte tijd.

Ten slotte mogen de ondergetekenden nog opmerken, dat een vordering tot terbeschikkingstelling, als ware de overheid eigenaar, hun een rechtsfiguur toeschijnt, die wegens haar onzekerheid naar hun mening geen aanbeveling verdient.

Naar aanleiding van hetgeen door vele andere leden is aangevoerd tegen het door de hierboven bedoelde leden verdedigde systeem, mogen de ondergetekenden er op wijzen, dat omtrent het tijdstip, waarop een gevorderde zaak moet worden teruggegeven, uiteraard geen onzekerheid mag bestaan. Het tijdstip van beëindiging van de buitengewone omstandigheden, op grond waarvan de zaak gevorderd is, is om die reden niet zonder meer bruikbaar; in artikel 21 is dan ook verband gelegd met het tijdstip, waarop de bevoegdheid tot vorderen vervalt, hetwelk het krachtens artikel 3, vierde lid, bepaalde tijdstip is. Het ligt voor de hand, dat die bevoegdheid wordt beëindigd, zodra moet worden aangenomen, dat de buitengewone omstandigheden hebben opgehouden te bestaan.

De ondergetekenden zijn bereid aan de bezwaren, die van meer dan één zijde zijn gemaakt tegen het in artikel 15, tweede lid, belichaamde voorstel, dat regelen omtrent de schadeloosstelling zouden worden gesteld bij algemene maatregel van bestuur, tegemoet te komen. Voor de vaststelling van de schadeloosstelling in geval van vordering van het eigendomsrecht op een onroerende zaak wordt alleen overeenkomstige toepassing

van de artikelen 40—49 van de Ontheffingswet, voor zover mogelijk, voorgeschreven en wordt de beslissing verder geheel aan de rechter overgelaten. Voor de gevallen van vordering van het eigendomsrecht op een roerende zaak kan met de van overeenkomstige toepassing verklaring van genoemde artikelen evenwel niet worden volstaan, omdat in die gevallen de mogelijkheid van overeenkomstige toepassing van die artikelen, die voornamelijk op ontheffing van onroerende zaken betrekking hebben, niet groot is. Voor die gevallen zijn dus aanvullende regelen nodig, die bij algemene maatregel van bestuur worden vastgesteld. Voor het vaststellen van de schadeloosstelling in geval van vordering van een recht tot gebruik van een zaak kan van overeenkomstige toepassing van vorengenoemde artikelen van de Ontheffingswet nóg minder sprake zijn; deze is dan ook zowel in artikel 10 van de Algemene Vorderingwet 1939 als in artikel 9 van het Algemeen Vorderingbesluit 1940 uitsluitend voor de gevallen van eigendomsovergang voorgeschreven. Voor de gevallen van vordering van een recht tot gebruik zullen de regelen voor de vaststelling van de schadeloosstelling bij algemene maatregel van bestuur worden gegeven.

Bij de tweede nota van wijzigingen is het tweede lid van artikel 15 in bovenbedoelde zin gewijzigd.

Een regeling als artikel 30 inhoudt wordt in het algemeen in wetten opgenomen om te vermijden, dat deze telkens zouden moeten worden gewijzigd, als een daarin vervatte regeling nadere uitwerking blijkt te behoeven. Uiteraard zal het daarbij moeten gaan om bepalingen van onderschikt belang. Van een centraal uitgegeven richtlijn voor de wetgeving is geen sprake; slechts is hier in navolging van verscheidene andere wetten een bepaling opgenomen, die elders in de praktijk reeds enige malen haar nut heeft bewezen. Waar evenwel niet gesteld kan worden dat een dergelijke bepaling in het onderhavige geval noodzakelijk is, hebben de ondergetekenden, gelet op het feit, dat bij de gehele commissie overwegend bezwaar daartegen bestaat, gemeend artikel 30 te moeten doen vervallen. Dit is bij de tweede nota van wijzigingen geregeld.

Naar aanleiding van de door enkele leden daaromtrent gestelde vraag delen de ondergetekenden mede, dat dit ontwerp van wet niet is te beschouwen als een codificatie van alle aan de centrale overheid verleende en te verlenen vorderingsbevoegdheden, doch eerder als een algemene regeling, waarnaast enkele speciale regelingen gelden. Zo wordt vorderingsbevoegdheid, behalve in het ontwerp-Vervoersnoodwet, ook verleend in de Zeeschepenvorderingwet 1939 (*Stb.* 635) en de Inkwartieringswet (*Stb.* 1953, 305), om slechts deze te noemen. Wel ligt aan het ontwerp mede de gedachte ten grondslag dat, wanneer op enig speciaal terrein een vorderingsbevoegdheid nodig wordt geacht, eerst zal worden nagegaan, of niet met hantering der Vorderingwet zal kunnen worden volstaan.

Naar de mening van de ondergetekenden is het begrip „buitengewone omstandigheden”, nu het niet langer gekoppeld is aan de begrippen oorlog en oorlogsgevaar, ruim genoeg te achten. Het omvat alle omstandigheden, die van normaal te achten omstandigheden verschillen. Uiteraard gaat het hier om van buiten komende omstandigheden; het van regeringswege afkondigen van de staat van verhoogde waakzaamheid of van een uitzonderingstoestand, als door enkele leden bedoeld, is dus niet als een buitengewone omstandigheid te beschouwen. Wel zouden als zodanig kunnen worden aangemerkt de omstandigheden, die tot het afkondigen van de staat van verhoogde waakzaamheid of de uitzonderingstoestand hebben aanleiding gegeven.

Het voorstellen van de onderhavige regeling kan, naar het de ondergetekenden voorkomt, bezwaarlijk op zich zelf voedsel geven aan de door hogerbedoelde enkele leden geuite ongerustheid, dat door de wetgever een teveel aan mogelijke buitengewone rechtstoestanden gecreëerd dreigt te worden. Bedoelde regeling schept immers, in vergelijking tot het Algemeen Vorderingbesluit 1940 en de Algemene Vorderingsregeling 1944, die zij bij haar inwerkingtreding zal vervangen, geen nieuwe bevoegdheden. Overigens is de ondergetekenden de reden van die ongerustheid niet geheel duidelijk. Hebben deze leden het oog op de in onderscheidene wetten verschillend geformuleerde om-

standigheden, waarin een buitengewone rechtstoestand kan worden afgekondigd, dan zij er op gewezen, dat deze verschillende formulering meer een graadueel dan een wezenlijk verschil uitdrukt. De formule „buitengewone omstandigheden” is de ruimste te achten, een formule als „oorlog” of „watersnood” zonder meer is uiteraard eng begrensd; daartussen liggen formules als „oorlog of oorlogsgevaar”, „oorlog, brand of watersnood”, „oorlog, oorlogsgevaar of andere daaraan verwante buitengewone omstandigheden”. Het ligt aan de aard der toe te kennen bevoegdheden welke formulering wordt gekozen; bij zeer vergaande bevoegdheden zal een zo eng mogelijke formule aanbeveling verdienen, bij minder vergaande kan de formule ruimer zijn. De ondergetekenden erkennen overigens gaarne, dat in de op verschillende tijden tot stand gekomen wetten, achteraf gezien, uniformiteit in de formulering ontbreekt en dat wat meer uniformiteit gewenst ware.

Mochten echter vorenbedoelde leden het oog hebben op de in onderscheidene wetten toegekende verschillende bevoegdheden, dan mogen de ondergetekenden opmerken, dat dit toch bezwaarlijk anders kan. De bemoeiingen, waartoe de overheid in buitengewone omstandigheden moet overgaan, zijn zó gevarieerd, dat zij nu eenmaal een veelheid van bevoegdheden eisen. Alleen indien de regering hierover de beschikking heeft, kan aan de in zodanige omstandigheden ontstane moeilijkheden het hoofd worden geboden.

Ter voldoening aan de verder door deze leden geuite wens naar een overzicht der mogelijke buitengewone rechtstoestanden volgt hieronder een overzicht van de wetten en wetsontwerpen, waarin de mogelijkheid wordt geopend door een formeel besluit — in het algemeen een Koninklijk besluit — een buitengewone rechtstoestand, waarin bepaalde overheidsorganen ten opzichte van de burgers bijzondere bevoegdheden hebben, te scheppen. Bedoelde bevoegdheden zijn in dit overzicht slechts globaal aangegeven.

1. Wet bescherming bevolking (*Stb.* 1952, 404). Wanneer bij Koninklijk besluit is gelast de bescherming van de bevolking in staat van paraatheid te brengen, kan de burgemeester voor de organisatie der Bescherming Burgerbevolking gebouwen en voor het personeel daarvan woonruimte of onderbrenging vorderen.

2. Wet buitengewone bevoegdheden burgerlijk gezag (*Stb.* 1952, 361). Wanneer bij Koninklijk besluit de toestand van verhoogde waakzaamheid of de burgerlijke uitzonderings-toestand is ingesteld, kunnen de Minister van Binnenlandse Zaken, de Commissaris der Koningin en de burgemeester het verblijf in de open lucht beperken en personen uit gebieden doen verwijderen. Bij de burgerlijke uitzonderings-toestand kan voorts de Minister van Binnenlandse Zaken de drukpers- en postvrijheid beperken en personen doen interneren en kan de burgemeester vergaderingen en optochten beperken, personen doen fouilleren en woningen doen betreden.

3. Distributiewet 1939 (*Stb.* 633). Wanneer bij Koninklijk besluit bepaalde artikelen dezer wet in werking zijn gesteld, kunnen de Ministers van Economische Zaken en van Landbouw en Visserij distributieregelingen vaststellen.

4. Luchtvaartwet (*Stb.* 1958, 47). Wanneer dit bij Koninklijk besluit noodzakelijk is verklaard, kan de Minister van Defensie in overeenstemming met de Minister van Verkeer en Waterstaat vliegtuigen en vliegvelden vorderen en aan personen, die een vliegbrevet bezitten of bij de luchtvaart werkzaam zijn, opdrachten geven.

5. Spoorwegwet (*Stb.* 1875, 67). Wanneer een Koninklijk besluit daartoe machtiging heeft verstrekt kunnen legerbevelhebbers spoorwegen en spoorwegmaterieel vorderen.

6. Ontwerp-Oorlogswet (Gedrukte stukken, 4108). Wanneer bij Koninklijk besluit de staat van oorlog of de staat van beleg is ingesteld, kan het militair gezag goederen vorderen, het verblijf in de openlucht beperken, de toegang tot gebieden beperken, beschikken over telefoon, telegraaf, telex en radio, alsmede aan niet-militairen opdrachten geven. Bij de staat van beleg kan het militair gezag bovendien de drukpers- en postvrijheid beperken, gebieden doen ontruimen, niet-militairen ten

behoefte van de krijgsmacht oproepen, personen doen interneren, woningen doen betreden, het houden van vergaderingen en optochten beperken.

7. Ontwerp-Vervoersnoodwet (Gedrukte stukken, 5425). Wanneer bij Koninklijk besluit een bepaald hoofdstuk dezer wet in werking is gesteld, kan de Minister van Verkeer en Waterstaat het vervoer beperken en vervoermiddelen vorderen.

8. Ontwerp-Noodwet voedselvoorziening (Gedrukte stukken, 6597). De Kroon, c.q. de Minister van Landbouw en Visserij, kan in buitengewone omstandigheden de artikelen 6—14 voor het gehele land of een deel daarvan in werking stellen; ingevolge deze bepalingen kan genoemde Minister regelen stellen ter verzekering van de voedselvoorziening.

Naar aanleiding van de opmerking van enige andere leden der commissie mogen de ondergetekenden er op wijzen, dat uit het in de memorie van toelichting op verschillende plaatsen gestelde duidelijk valt op te maken, dat de voorgestelde Vorderingswet ook voor andere dan defensiedoeleinden zal gelden.

De woorden „bedoelde bevoegdheden” in de door die leden aangehaalde passage op blz. 7 (linkerkolom, derde volle alinea) van de memorie van toelichting slaan terug op de „bijzondere bevoegdheden”, waarvan sprake is in de daaraan voorafgaande alinea. Gelet op het woord „zulks” in deze laatste alinea gaat het daar om bevoegdheden tot verwezenlijking van voorzieningen in het belang van de defensie of van de bescherming van de bevolking. Aan dergelijke bevoegdheden is behoefte ook buiten het geval van oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden; zij dienen dus zonder beperking tot dit geval te worden verleend. In artikel 23, eerste lid, is dit tot uitdrukking gebracht, zodat de wettekst in overeenstemming is met vorenbedoelde passage in de memorie van toelichting.

Naar aanleiding van de door enige leden van de commissie gemaakte opmerking over medeondertekening van het wetsontwerp door de Minister van Buitenlandse Zaken, is de kwestie van de ondertekening van de ontworpen wet nader in beschouwing genomen. Daaruit is het inzicht voortgevloeid dat, gelet op de opzet van de wet, met name van de artikelen 3 en 23, ondertekening door andere bewindslieden dan de Minister-President, Minister van Algemene Zaken, de Staatssecretaris van Economische Zaken en de Ministers van Binnenlandse Zaken, van Defensie, van Justitie en van Financiën niet noodzakelijk is. Onder het gewijzigd ontwerp van wet zijn daarom slechts de hier genoemde bewindslieden vermeld. De Ministers van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid, van Verkeer en Waterstaat, van Landbouw en Visserij, van Sociale Zaken en Volksgezondheid, en van Maatschappelijk Werk delen hogerbedoeld inzicht.

Artikelen

Artikel 1, tweede lid, onder b. In artikel 5 van het Deviezenbesluit 1945 (*Stb.* F 222) worden als vorderingen aangemerkt „inschulden, voor zover niet in geldswaardige papieren of effecten belichaamd”. Het wordt daarom bij nadere overweging juist geacht, het woord „vorderingen” niet te stellen tussen „geldswaardige papieren” en „effecten” doch na dit laatste woord, mede omdat „zodanige vorderingen” dan beter daarop aansluit. Bij de tweede nota van wijzigingen is deze verandering aangebracht.

Artikel 3, eerste lid. De hier bedoelde drukfout is bij de tweede nota van wijzigingen verbeterd.

Artikel 3, derde lid. Bij nadere overweging achten de ondergetekenden het gewenst de mogelijkheid te openen het hier bedoelde Koninklijk besluit terstond nadat het op enigerlei wijze is bekend gemaakt, dus eventueel ook vóór de uitgifte van het betrokken *Staatsblad*, in werking te doen treden. In de nota van wijzigingen is een daartoe strekkende wijziging van de onderhavige bepaling opgenomen.

Artikel 5. In het eerste lid gaat het om coördinatie inzake de vorderingen door de verschillende Ministers. Hierdoor kan bijvoorbeeld worden vermeden, dat verschillende Ministers tezelfdertijd een zelfde zaak vorderen. Om deze en dergelijke moeilijkheden te ontgaan is het wenselijk dat de coördinerende Minister van Economische Zaken steeds wordt ingeschakeld, ook dus in spoedeisende gevallen. Deze inschakeling behoeft in het algemeen niet tot een belangrijk tijdverlies te leiden.

In het tweede lid gaat het evenwel om het afwegen van verschillende belangen, waarmede uiteraard meer tijd gemoeid kan zijn. In spoedeisende gevallen zal de tijd voor overleg meestal ontbreken; daarom is een uitzondering voor die gevallen hier op haar plaats.

Artikel 8, tweede lid. Ingeval roerende zaken zijn gevorderd, die inmiddels zijn teniet gegaan, zal een beroep op de nietigheid van de vorderingsbeschikking tot schadevergoeding moeten leiden.

Artikel 10. In het derde lid zijn bij de tweede nota van wijzigingen alsnog de woorden „naar hun redelijk oordeel” ingevoegd.

Het is de ondergetekenden niet duidelijk, waarom een afschrift van het in het vierde lid bedoelde proces-verbaal ook zou dienen te worden verstrekt aan de burgemeester van de gemeente, waarin de binnengetreden woning is gelegen. Aanvankelijk zien zij dan ook geen reden een daartoe strekkende bepaling in genoemd lid op te nemen.

Artikel 13. In de memorie van toelichting is reeds bij de toelichting op artikel 4 uiteengezet, dat ook zonder uitdrukkelijke wetsbepaling bepaalde personen kunnen optreden namens een Minister, aan wie bij een wettelijke regeling bevoegdheden zijn toegekend of verplichtingen zijn opgelegd. Zo zal dus een vorderingsbeschikking namens een Minister bijvoorbeeld door een ambtenaar van zijn departement of van een daaronder ressorterende dienst kunnen worden ondertekend. Evenzo zullen bewijsstukken als in artikel 13, eerste lid, bedoeld namens (vanwege) de betrokken Minister kunnen worden opgemaakt; een uitdrukkelijke bepaling is hiervoor overbodig.

Artikel 15, eerste lid. Nu de wettelijke regeling inzake de schadeloosstelling van huurders van bedrijfspanden inmiddels is tot stand gekomen als de wet van 8 december 1961 (*Stb.* 425) en in werking is getreden, zal voor de schadeloosstelling wegens vordering in eigendom van een gebouw onroerend goed, hetwelk door een huurder voor de uitoefening van een bedrijf gebezigd wordt, ingevolge artikel 1, eerste lid, van die wet de daarin vervatte regeling gelden.

Artikel 15, tweede lid. De wijziging van dit lid is reeds in het algemeen gedeelte dezer memorie toegelicht.

Artikel 17, eerste lid, onder a. Hier dient alsnog rekening te worden gehouden met de mogelijkheid, dat vordering plaats heeft van het eigendomsrecht op een onroerende zaak, die niet zelf een onroerend goed is; te denken valt hierbij bijvoorbeeld aan de in artikel 564 van het Burgerlijk Wetboek opgesomde rechten, waarvan een onroerend goed het voorwerp is. De woorden „onroerend goed” zijn daarom vervangen door „onroerende zaak”. In verband hiermede is vóór het woord „goed” aan het slot van punt *a* ingevoegd: „betrokken”; hierdoor wordt rekening gehouden zowel met het geval, dat een onroerend goed zelf voorwerp van een vordering in eigendom is, als met het geval, dat een dergelijk goed betrokken is bij een onroerende zaak, die voorwerp van zodanige vordering is. Beide wijzigingen zijn bij de tweede nota van wijzigingen aangebracht.

Artikel 17, eerste lid, onder b. Bij de tweede nota van wijzigingen is de redactie van dit punt gewijzigd, waarbij mede aan de met betrekking tot dit punt gemaakte opmerking is tegemoet gekomen. Bedoelde wijziging spreekt voor zich zelf.

Artikel 17, tweede lid (nieuw). De wenselijkheid is gebleken in dit artikel alsnog een regeling op te nemen, waarbij de tot het vaststellen van het bedrag van de schadeloosstelling

bevoegde rechter wordt aangewezen voor de gevallen, waarin een onroerend goed in het rechtsgebied van meer dan één arrondissementsrechtbank of kantonrechter is gelegen. Deze regeling is vervat in het bij de tweede nota van wijzigingen aan artikel 17 toegevoegde tweede lid; daarbij is gelet op de in artikel 98, tweede lid, j^o. 126, negende lid, van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering opgenomen regeling. Het overlaten van de keuze van de rechter aan de meest gereede partij houdt verband met artikel 18, eerste lid, krachtens hetwelk vaststelling van de schadeloosstelling kan worden verzocht door ieder der bij een rechtsvordering betrokken partijen.

Artikel 19. Naar de mening van de ondergetekenden zou het niet juist zijn te bepalen dat degene, die als gevolg van een vordering het eigendomsrecht op een zaak heeft verloren, bij vervreemding door degene, die als gevolg van de vordering dat eigendomsrecht verworven heeft, in beginsel die zaak kan terugkopen voor het bedrag van de betaalde schadeloosstelling. Het is immers zeer wel mogelijk, dat de zaak sedert de eigendomsovergang als gevolg van verschillende omstandigheden in waarde is vermeerderd of verminderd. In het eerste geval zou de nieuwe eigenaar een wellicht belangrijke schade lijden, indien hij de zaak tegen het bedrag der door hem betaalde schadeloosstelling zou moeten afstaan; dit zou bepaald onrechtvaardig zijn, indien de waardevermeerdering van de zaak het gevolg zou zijn van door hem daarin geïnvesteerd kapitaal of daaraan bestede arbeid. In het tweede geval zou de oude eigenaar in het algemeen wel weinig of niets voor terugkoop van de zaak gevoelen. De slechte kansen zouden dus geheel voor de nieuwe eigenaar zijn.

Op grond van het voorgaande zijn de ondergetekenden van mening, dat de in het ontworpen eerste lid van artikel 19 vervatte regeling de voorkeur verdient.

De termijn van drie jaren is overgenomen van de overeenkomstige bepalingen in de Algemene Vorderingwet 1939 en het Algemeen Vorderingsbesluit 1940; zij is voor roerende zaken behouden. Voor onroerende zaken is de termijn thans ruimer gesteld teneinde aan degene, die als gevolg van een vordering het eigendomsrecht op een dergelijke zaak heeft verloren, een grotere mogelijkheid tot het terugkopen van die zaak te verschaffen. De ondergetekenden hebben gemeend, dat een termijn van tien jaren hier wel voldoende is; een zekere mate van willekeur is bij het vaststellen van dergelijke termijnen nu eenmaal niet te vermijden.

De ondergetekenden menen de vraag, of het niet voor de hand ligt het aanbod tot terugverkoop aan de oorspronkelijke eigenaar dwingend voor te schrijven, indien de buitengewone omstandigheden hebben opgehouden te bestaan, voordat de in het eerste lid van het onderhavige artikel gestelde termijnen verstreken zijn, ontkennend te moeten beantwoorden. In het algemeen gedeelte dezer memorie hebben zij reeds opgemerkt, dat automatische teruggave van in eigendom gevorderde goederen bij het einde der buitengewone omstandigheden in verband met de doeleinden, met het oog waarop de vordering heeft plaatsgehad, in het algemeen onmogelijk is. Dan kan echter evenmin sprake zijn van een verplichting bij het einde van die omstandigheden de goederen tot terugverkoop aan de oorspronkelijke eigenaar aan te bieden.

Het is de ondergetekenden aanvankelijk niet duidelijk, op grond waarvan zou kunnen worden gesteld, dat het voorgestelde artikel 19 ten aanzien van de oorspronkelijke eigenaar een prijsverhogende tendens heeft. Zij menen voorshands de aanwezigheid van een dergelijke tendens te moeten ontkennen.

Artikel 23. De hierbedoelde veranderingen zijn bij de tweede nota van wijzigingen aangebracht.

In een nieuw vierde lid is alsnog geen bepaling opgenomen, waarvan de wenselijkheid achteraf is gebleken. Handhaving van de vorderingsfiguur wordt onder meer wenselijk geacht om een spoedig ingrijpen mogelijk te maken. Het dient dan ook uitgesloten te zijn, dat van een krachtens het eerste lid verleende bevoegdheid tot vorderen nog geruime tijd na de verlening gebruik zou kunnen worden gemaakt. De nieuwe bepaling gaat dit tegen.

Artikel 25, eerste lid. Naar aanleiding van de gestelde vragen mogen de ondergetekenden het volgende opmerken.

De aanduiding van de gevorderde percelen door middel van hun kadastrale kenmerken moet, althans wanneer het gehele kadastrale percelen betreft, wel als de meest nauwkeurige beschouwd worden.

Het Burgerlijk Wetboek schrijft deze aanduiding voor ten aanzien van met hypotheek te bezwaren onroerende goederen, in hypotheekakten en in borderellen van inschrijving (artikel 1219, eerste lid, en artikel 1231, tweede lid, onder 4°); hetzelfde doet artikel 504, onder 3°, van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering voor het proces-verbaal van beslag inzake onroerende goederen.

Het Koninklijk besluit, dat overeenkomstig artikel 14 van de Ontzegeningswet te onteigenen percelen aanwijst, maakt daartoe ook gebruik van de kadastrale nummers der percelen.

Een opgave van de ligging der percelen zal ten aanzien van gehele percelen weinig kunnen bijdragen tot een nauwkeuriger objectsomschrijving. Als grootte zal steeds die van de kadastrale percelen worden opgegeven. Worden echter gedeelten van percelen gevorderd, dan is het normaal evenals in notariële akten een nadere omschrijving van het te vorderen gedeelte op te geven, waarbij wel steeds een schatting van de grootte van dit gedeelte wordt opgenomen.

Artikel 28. Bij nadere overweging komt het de ondergetekenden voor, dat dit artikel beter kan vervallen. Een krachtens artikel 23 verleende bevoegdheid tot vorderen vervalt niet bij het in werking treden van een krachtens artikel 3, eerste lid, vastgesteld Koninklijk besluit; slechts kan tijdens de werking van dat besluit geen nieuwe bevoegdheid krachtens artikel 23 verleend worden. Blijft echter eerstbedoelde bevoegdheid, indien daarvan nog geen gebruik is gemaakt, gelden, dan bestaat er geen reden waarom een reeds met gebruikmaking van die bevoegdheid gevorderd recht tot gebruik van een goed niet zou blijven gelden, en dus ook geen aanleiding een bepaling op te nemen, die het voortduren van dat recht uitdrukkelijk verzekert.

Artikel 29. Inzage van boeken en bescheiden kan bij voorbeeld van belang zijn om met het oog op een vordering te weten te komen, hoeveel zaken van een bepaalde soort bij iemand aanwezig zijn. Op grond van de verkregen gegevens kan dan het aantal dier zaken worden bepaald dat van ieder der personen, tot wie de vordering zich richt, zal worden gevorderd, waardoor een billijke verdeling der lasten kan worden bereikt.

Ook kan de in dit artikel bedoelde bevoegdheid nodig zijn tot verifiëring van bepaalde feiten, bij voorbeeld als degene, van wie gevorderd wordt, de aanwezigheid van de betrokken zaak of zaken ontkent.

Artikel 32a. De wenselijkheid is gebleken, alsnog de gebruikelijke regeling inzake de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de rechtspersoon op te nemen. Deze is vervat in een nieuw artikel 32a, hetwelk bij de tweede nota van wijzigingen in het wetsontwerp is ingevoegd.

Artikel 37, eerste lid. Ingevolge artikel 35 wordt de Vorderingswet 1939 ingetrokken en vervalt het Algemeen Vorderingsbesluit 1940 bij het in werking treden van de ontworpen wet. Een op dit tijdstip nog bestaand recht tot gebruik van een zaak, als in het eerste lid van artikel 37 bedoeld, zal dus na dat tijdstip niet meer een einde kunnen nemen krachtens een dier regelingen. Deze bepaling behoeft daarom wijziging; deze is bij de tweede nota van wijzigingen daarin aangebracht.

Ten slotte zijn bij de tweede nota van wijzigingen in enkele artikelen nog veranderingen van wetstechnische of redactionele aard aangebracht, die van ondergeschikt belang zijn.

*De Minister-President,
Minister van Algemene Zaken,*

J. DE QUAY.

*De Staatssecretaris van Economische
Zaken,*

F. J. W. GIJZELS.

De Minister van Binnenlandse Zaken,

E. H. TOXOPEUS.

De Minister van Defensie,

S. H. VISSER.

De Minister van Justitie,

A. C. W. BEERMAN.

De Minister van Financiën,

J. ZIJLSTRA.